Archetype

Η ευθύνη μας για την πόλη

Τάσης Παπαϊωάννου - 22/01/2021

Συχνά στον ημερήσιο Τύπο συναντάς άρθρα που κατακρίνουν την εικόνα των νεοελληνικών πόλεων, και κυρίως της Αθήνας που λειτουργεί ως πρότυπο. Καταμετρούνται τα προβλήματα, εντοπίζονται οι παθογένειες, καυτηριάζονται τα κακώς κείμενα. Σπάνια όμως αναδεικνύονται οι πραγματικές αιτίες αυτής της κατάστασης, ενώ με ευκολία αποδίδεται στους μηχανικούς και μόνον η ευθύνη για τη ζοφερή καθημερινότητα που όλοι μας βιώνουμε μέσα στο πυκνοδομημένο και αποπνικτικό περιβάλλον των πόλεων.

Είναι όμως έτσι; Η πόλη είναι η χτισμένη έκφραση του τρόπου που ζούμε και συμπεριφερόμαστε, συνεπώς όλοι συμμετέχουμε λίγο πολύ με τις επιλογές μας στη διαμόρφωσή της. Κυρίως όμως η Πολιτεία, με τα καθ’ ύλην όργανά της, τα νομοθετήματα, τις απίστευτες παλινωδίες της, τις αλλαγές που έρχονται να λάβουν σάρκα και οστά με κάθε κυβερνητική αλλαγή στην εξουσία. Κι όσο το κέρδος (οικονομικό ή μικροκομματικό) προτάσσεται σε κάθε σημαντική επιλογή, σε κάθε απόφαση, τόσο θα υποβαθμίζουμε το περιβάλλον μας, χτισμένο και φυσικό.

Οι Σκουριές στη Χαλκιδική, η εκτροπή του Αχελώου, ο σταθμός Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη, οι ανεμογεννήτριες που ξεφυτρώνουν σε κάθε κορυφογραμμή ή το πολυδιαφημισμένο και κακοφορμισμένο Ελληνικό, το αποδεικνύουν σε καθημερινή βάση. Το μέγεθος του πολιτισμικού μας κατήφορου φανερώνει περίτρανα και ο πονηρός αποχαρακτηρισμός μνημείων της νεότερης αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, που στέκονται με την παρουσία τους εμπόδιο σε κερδοσκοπικούς σχεδιασμούς. Η εξουσία επιβάλλει τα «θέλω» της μέσω της ισχύος, απέναντι σε κάθε τι που θεωρεί ότι απειλεί την απόλυτη κυριαρχία της και τα συμφέροντά της.

Όλα τα υφίσταται η πόλη, και έπειτα από χρόνια μάς επιστρέφει πίσω και με τόκο τα προβλήματα που της δημιουργούμε. Κι εμείς συνεχίζουμε απτόητοι να τακτοποιούμε πριν από τις εκλογές τα αυθαίρετα, να νομιμοποιούμε τη διαφθορά, να κάνουμε τα στραβά μάτια στις τεράστιες φυσικές καταστροφές και να γκρεμίζουμε πού και πού για ξεκάρφωμα τη φτωχική παράγκα, με όλες τις κάμερες παρούσες να προβάλλουν πανηγυρικά και live το γεγονός.

Η ευθύνη μας ως μηχανικών, αλλά και όλων όσοι εμπλέκονται με τη διαμόρφωση του χτισμένου περιβάλλοντος, είναι αναμφίβολα μεγάλη, αλλά όση φυσικά μας αναλογεί. Δεν μπορέσαμε να αποτρέψουμε ως κλάδος τον κατήφορο, δεν υψώσαμε αναχώματα στη λαίλαπα του kitsch. Πολλοί από εμάς παρασύρθηκαν από το ρεύμα των καιρών. Όμως ευθύνη φαίνεται πως έχουμε κι εμείς οι δάσκαλοι που δεν φωνάξαμε όσο έπρεπε, δεν επιμείναμε όταν βλέπαμε το κακό. Δεν καλλιεργήσαμε εκείνες τις απαραίτητες αντιστάσεις με τις οποίες όφειλαν να είναι εφοδιασμένοι οι σπουδαστές και οι σπουδάστριές μας, ώστε να μπορέσουν να περιορίσουν –όσο πέρναγε από το χέρι τους- την αρχιτεκτονική και πολιτιστική αλλοτρίωση που θέριευε και κατακυρίευε τον τόπο.

Αλλά πόσο εύκολο είναι να προβάλλεις σήμερα αντίσταση με την τεράστια ανεργία, την απόγνωση που πνίγει τους νέους μηχανικούς από τα πρώτα κιόλας φοιτητικά τους βήματα; Πώς αλήθεια να κάνεις αρχιτεκτονική σ’ αυτόν τον τόπο; Πώς θα μπορέσουν οι νέοι αρχιτέκτονες να ενταχθούν σε μια καθημερινότητα, η οποία τους υπερβαίνει, σε μια παγιωμένη πιάτσα που ως προκρούστεια κλίνη τούς ακυρώνει κάθε όνειρο, τους διαλύει κάθε όραμα, τους κονιορτοποιεί κάθε αξιόλογη προσπάθεια; Έχουν να κολυμπήσουν αβοήθητοι στη φουρτουνιασμένη θάλασσα της απερίγραπτης ελληνικής γραφειοκρατίας, να αντιπαλέψουν την τρέλα των πολεοδομικών υπηρεσιών, των «άτεγκτων» επιτροπών και συμβουλίων που άλλες φορές διυλίζουν τον κώνωπα κι άλλες καταπίνουν την κάμηλο. Και την ίδια στιγμή, να μπορέσουν να ξεπεράσουν και το γούστο του πελάτη που «πάντα έχει δίκιο», να υπερβούν τα στερεότυπα που πνίγουν κάθε καινοτόμα ιδέα. Γιατί η καλή αρχιτεκτονική για να υπάρξει, όπως καλά γνωρίζουμε, χρειάζεται την αρωγή της κοινωνίας, προϋποθέτει το υψηλό πολιτισμικό επίπεδο των κατοίκων της πόλης. Αυτά είναι τα ερείσματά της, εκεί πάνω θα θεμελιωθεί. Ο αρχιτέκτων υπηρετεί τις ανάγκες των εργοδοτών του και όχι των «πελατών» του, όπως σοφά τόνιζε συχνά ο Άρης Κωνσταντινίδης.

Κι όλα αυτά σε συνθήκες μιας εικονικής πραγματικότητας που πετάει στα άχρηστα το σημαντικό και το ουσιώδες, και χωνεύει με ευκολία το ευτελές και το πομπώδες, που αναδεικνύει, μ’ άλλα λόγια, αυτό που διαφημίζεται, αυτό που εικονογραφεί τις ιλουστρασιόν εκδόσεις των περιπτέρων, αυτό που προβάλλεται κάθε φορά ως τάχατες η νέα πρωτοπορία. Κι από κοντά η τηλεόραση, να χειραγωγεί και να υποβάλλει υπόγεια τα πρότυπά της, την kitsch εκδοχή της πασπαλισμένη με χρυσόσκονη και πολύχρωμες γιρλάντες, προβάλλοντας ολοένα και περισσότερο σκουπίδια, παρουσιάζοντάς τα ως πρωτοποριακά τάχατες επιτεύγματα της σύγχρονης τέχνης και αρχιτεκτονικής, με πολλούς συναδέλφους δυστυχώς να ακολουθούν πειθήνια και να τα μιμούνται.

Από τη μια η μικροαστική μιζέρια και από την άλλη η φαντασμαγορία των γυαλιστερών κτιρίων της διεθνούς σκηνής των star architects, σαν τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη, κατατρώγουν ό,τι καλό πάει ν’ ανθίσει. Πρέπει όμως να έχεις μεγάλη δύναμη κι αβάσταχτη υπομονή για να μπορέσεις να διαβείς σαν τον Οδυσσέα ανάμεσα από τις σειρήνες του καιρού σου, δίχως να σε παρασύρουν μαζί τους στο φανταχτερό και ψεύτικο κόσμο τους. Να μείνεις μακριά από τις κολακείες και τις πρόσκαιρες «επιτυχίες», τις βραβεύσεις, τους επαίνους, την κίβδηλη δημοσιότητα που καθησυχάζουν, και να συνεχίζεις αταλάντευτα να πασχίζεις να κάνεις όσο μπορείς καλύτερα τη δουλειά σου. Να μην αποκοιμηθείς μέσα στις βεβαιότητές σου, αλλά να κρατάς πάντα αναμμένο το κερί της αμφιβολίας.

Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών την 01.04.2020